

Liceul Teoretic Filadelfia

Tel/fax: 0230 531205
www.filadelfia.ro
scoalafiladelfiasv@gmail.com

str. Narciselor 5 E, 720207 Suceava
Cont: RO22RNCB0234096458170001 BCR
Suceava
Cod fiscal: 14687487

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

CLASA A IX-a

SEMESTRUL I

Prof. Iațcu Codruța

TEXTUL LITERAR/ TEXTUL NONLITERAR

PARTICULARITĂȚI

Textul nonliterar

- Textele nonliterare (nonficionale) se raportează la anumite aspecte din realitate, fiind instrucțiuni de folosire a unor aparate, afișe, adeverințe, legi, articole de ziare, reclame, pagini de jurnal.
- Informațiile transmise au un caracter obiectiv și nu urmăresc să emoționeze receptorul. Unele texte nonliterare, cum sunt cele publicitare, urmăresc să influențeze receptorul, dar se raportează tot la un produs real.
- Există texte nonliterare ce sunt formalizate pentru că cererea, scrisoarea de intenție, procesul-verbal, adeverința au anumite formule în structurarea lor.
- Limbajul acestor texte este denotativ și se caracterizează prin monosemantism. Se observă, de asemenea, concentrația lexicală.
- Textul nonficonal are caracter colectiv.

Textul literar

- Textele literare sunt ficțiuni, chiar dacă pleacă de la realitate, pe care o reflectă mai mult sau mai puțin. Într-o asemenea lucrare se emit, de fapt, ipoteze despre realitate.
- Caracterul imaginar nu poate fi stabilit decât prin raportarea la situația de comunicare în care se plasează.
- Pentru ca un text să fie considerat literar trebuie:
 - să transmită o impresie individuală, subiectivă asupra realității
 - să producă idei general umane
 - să emoționeze receptorul
 - să aibă o construcție specifică (limbaj conotativ, bogăție lexicală, polisemantism, unicitate, expresivitate)

Ion Coteanu face următoarea distincție:

Stilul artistic

- limbaj conotativ
- bogăție lexicală
- sensuri multiple ale cuvântului (polisemantism)
- unicitate
- inovare a expresiei
- caracter individual

Stilul non-artistic

- limbaj denotativ
- sensuri unice ale cuvântului (monosemantism)
- folosirea unor formule și construcții fixe
- concentrație lexicală
- caracter colectiv

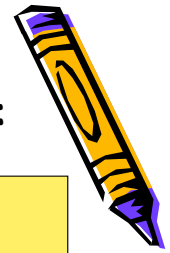
Trăsăturile descrierii științifice sunt:

- limbaj denotativ;
- sensuri unice ale cuvântului (monosemantism);
- concentrație lexicală;
- caracter colectiv;
- obiectivitate;
- informațiile transmise nu urmăresc să emoționeze receptorul;
- reflectă realitatea.

Trăsăturile descrierii literare sunt:

- limbaj conotativ;
- sensuri multiple ale cuvântului (polisemantism);
- bogăție lexicală;
- inovare a expresiei;
- unicitate;
- caracter individual: transmite o impresie personală, subiectivă asupra realității;
- autorul participă afectiv la cele descrise;
- expresivitate;
- emoționează receptorul;
- este ficțiune, chiar dacă pleacă de la realitate, pe care o reflectă mai mult sau mai puțin;
- imaginea reală este transfigurată prin folosirea unor procedee artistice (imagini vizuale, auditive, olfactive, tactile), a figurilor de stil (epitete, comparații, inversiuni, metafore)

Tema - IUBIREA -

Sara pe deal

de Mihai Eminescu

I. Textul liric

Sara pe deal buciul sună cu jale,
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,
Apele plâng, clar izvorând în fântâne;
Sub un salcâm, dragă, m-aștepti tu pe mine.

Luna pe cer trece-așa sfântă și clară,
Ochii tăi mari caută-n frunza cea rară,
Stelele nasc umezi pe bolta senină,
Pieptul de dor, fruntea de gânduri ți-e plină.

Nourii curg, raze-a lor șiruri despică,
Streșine vechi casele-n lună ridică,
Scârțâie-n vânt cumpăna de la fântână,
Valea-i în fum, fluierul murmură-n stână.

Și osteniți oameni cu coasa-n spinare
Vin de la câmp; toaca răsună mai tare,
Clopotul vechi umple cu glasul lui sara,
Sufletul meu arde-n iubire ca para.

Ah! în curând satul în vale-amuțește;
Ah! în curând pasu-mi spre tine grăbește:
Lângă salcâm sta-vom noi noaptea întreagă,
Ore întregi spune-ți-voi cât îmi ești dragă.

Ne-om răzima capetele-unul de altul
Și surâzând vom adormi sub înaltul,
Vechiul salcâm. - Astfel de noapte bogată,
Cine pe ea n-ar da viața lui toată?

II. Analiza textului liric

Poemul se încadrează în prima etapă a poeziei de iubire și de natură. A fost publicată în **1885** în revista "**Convorbiri literare**". O variantă datează din 1871 iar alta din 1872, se pot regăsi fragmente din "Sara pe deal" în romanul "Geniu pustiu" și nuvela "La curtea cuconului Vasile Creanga".

"Sara pe deal" nu este nici pastel nici idilă ci este un poem eminescian specific în care teme de natură și iubirii fuzionează, și în care se creează imaginea paradisului adolescenților în care aspirația spre iubire este pură, poetul crezând în idealurile iubirii.

Compoziția se realizează prin alternarea a două planuri: spațiul natural și cel sufleteș. Spațiul natural este larg dimensionat, un spațiu în care pluteste melancolic cu jale cîntul buciului ca un ecou a stării sufletești a poetului îndrăgostit. Elementele de peisaj constituite de imagini auditive și vizuale unele intensitate abia perceptibile redau tăcerea necuprinsului de la satul din vale pînă la turmele care urcă dealul și apoi pînă la bolta senină a cerului, pînă la infinit unde stelele se nasc spre bolta senină, în momentul inserării și a intrării în noapte.

Încă din primul vers se observă o contopire a spațiului natural cu cel sufleteș sugerat de sunetul melancolic al buciului pe fondul unui ritm metric original alcătuit din 12 silabe.

În al doilea vers contopirea spațiului poetic cu cel sufleteș este amplificată prin adăugarea aliteratiei precum și de imaginea creată în care se împletesc elemente terestre cu cele cosmice "turmele-1 urc, stelele scapă în cale".

În versul al treilea, elementul sonor este prezent prin prelungirea aliteratiei "se" dar și prin imaginea murmurului dulce al apei în fîntine. Remarcăm splendidă personificare "apele plîng clar izvorînd din fîntine" este imaginea primordială a izvorului. Tăcerea necuprinsului creată prin armonie muzicală e o tăcere care este percepută cu sufletul.

În al patrulea vers apare imaginea copacului sacru al iubirii "salcîmul" devenit loc protector al întîlnirii celor doi unde iubita toropită de dragoste așteaptă acest moment "ochii tai mari cauta-n frunza cea rară".

Începînd cu strofa a doua tabloul de natură devine evocator înfățișînd mișcarea lentă a lunii pe cer "sfîntă și clară", noaptea într-o scurgere halucinantă proiectează casele parca în luna, oamenii cu coasa în spinare se întorc de la cîmp, cumpenele fîntinilor scîrîtîie în vînt, nici unul din aceste detalii nu individualizează tabloul dar nici nu se poate spune că tabloul este abstract.

Aceste detalii zugrăvesc imagini eterne așa cum le-a cunoscut poetul în Ipotestiul cu turme, cu deal și vale în care murmura fluierelor, culorile ce domina peisajul sînt astompate, lipsesc căci lumina este puțină domina jocul de umbră și lumina. Sunetele sînt estompate dar melodioase. Muzicalitatea se realizează prin prezența buciului, a scîrîitului domol al cumpenelor, a murmurilor fluierelor, a sunetelor ritmice de toacă culminînd cu glasul clopotului ceea ce creează o vibrație amplă "Clopot vechi umple de glasul lui sara".

Spațiul natural s-a dizolvat total și este înlocuit de spațiul sufleteș "Sufletul meu arde-n iubire ca pară"; acest vers face trecerea la momentul următor, sentimentul sufleteș este abia schitat prin nerabdare dar izbucnește în finalul poeziei unde poetul creează visul de iubire, imaginea pură a iubirii în care apare perechea sub salcîm unde ore întregi își va săpti vorbe de iubire și își va face gestul culminant ce face iubirea pură. "Ne-om răzîma capetele unul de altul"; versifica sărutul, în final intervine ușor retorica întrebare "Astfel de noapte bogată cine pe ea n-ar da viața lui toată" poetul exprimă ideea că este gata să-și dea viața pentru acest gest de supremă puritate a iubirii. Chipul iubitei este imaterial abia definit fiind un simbol al iubirii însuși. Este o iubită ideală spre a cărei iubire aspiră poetul în versurile "sub un salcîm dragă mă aștept tu pe mine", "Pieptul de dor, fruntea de gînduri ti-e plină" simbolizează acea pasionată și gingașă plenitudine a iubirii.

O vreme, aceea a iluziilor si idealurilor tineresti, Eminescu a dorit si crezut cu putere in implinirea iubirii desavarsite. Rastimpul de exuberanta insumeaza 'Sara pe deal', 'Floare albastra', 'Fat-Frumos din tei', 'Lacul', 'Dorinta' etc.

'Sara pe deal' este poemul dorului de dragoste, al visului pur, pe care-l imagineaza tanarul, aspirant la ideal. Manat de sentimente puternice, el isi traieste iubirea din vis si descopera armonia sufletelor si frumusetea universului. Aceste valori supreme devin echivalente cu viata insasi: '...Astfel de noapte bogata / Cine pe ea n-ar da viata lui toata?' Poezia este o idila cu puternice note de pastel in care se realizeaza (prin organizarea compozitionala) un deplin echilibru intre planul erotic si cel natural. Cele doua planuri (spatial si afectiv) se inscriu intr-o miscare ascendenta, bazata pe paralelismul dintre om si natura. In acelasi timp planul erotic se amplifica treptat, in timp ce, o data cu inserarea, peisajul se estompeaza. Asistam astfel la un transfer metaforic intre planul natural si cel uman, potentand ideea ca poezia exprima aspiratia spre iubire, iar momentul evocat este cel al asteptarii, al drumului spre fericire. Punctul culminant al traiirii emotionale si momentul contopirii pastelului cu idila, il constituie versurile: 'Clopotul vechi imple cu glasul lui sara / Sufletul meu arde-n iubire ca para'. Relatia intre cele doua planuri dezvaluie nu numai plasticitatea nebanuita a imaginilor vizuale si acustice, dar mai ales originalitatea viziunii eminesciene privind reflectarea din perspectiva lumii interioare a lumii obiective, de afara.

Spatiul terestru este fixat la inceput intr-un cadru mitic ('Sara pe deal, buciul suna cu jale / Turmele-l urc, stele le scapara-n cale'), sugerand miscarea spre nemarginire. Tendinta de avantare a teluricului spre cosmos este evidenta si in versurile din strofa a treia 'Stresine vechi casele-n luna ridica'. Cosmicul este surprins in miscarea lui fundamentala, amplificand emotia apropiatei intalniri a celor doi indragostiti: 'Luna pe cer trece-asa sfanta si clara (...) Nouri curg, roze-a lor siruri despica'. Salcamul singuratic, simbol al vesniciei si martor ocrotitor al iubirii, impreuna cu dealul de la marginea satului, delimiteaza zona dragostei celor doi tineri de restul lumii. Spectacolul naturii este chemat sa sustina, prin efectele lui de rezonanta afectiva, izbucnirea de nestapanit a sentimentului iubirii. Jalea buciului si plansul apelor sunt ecoul trairilor sufletesti ale fetei in momentul atat de tensionat al asteptarii.

Imaginile vizuale si auditive sunt prinse intr-o miscare continua, sugerand prin tehnica paralelismului, cu ajutorul epitetelor si metaforelor, portretul iubitei si intensitatea trairilor ei: 'Luna pe cer trece-asa sfanta si clara / Ochii tai mari cauta-n frunza cea rara / Stelele nasc umezi pe bolta senina / Pieptul de dor, fruntea de ganduri ti-e plina'. Pastelul inserarii, perceput vizual, dar mai ales acustic, aduce elemente specifice plaiurilor mioritice. Sugestia de atemporalitate si arhaic este sustinuta de epitelele adjectivale: 'vechi' si 'bogat', dar si prin impresia de generalitate conferita de pluralul substantivelor: 'casele', 'fluiere'. 'Sara', 'satul' apar la singular cu functia de a uniciza spatiul, iar 'buciumul', 'toaca', 'clopotul', 'cumpana fantanii', prin rezonanta lor acustica produc efecte speciale, completand atmosfera amurgului. Tabloul este lucrat monocrom, sugerand doar zone de umbra si lumina. Imaginile auditive, dominante, cresc tensiunea emotionala.

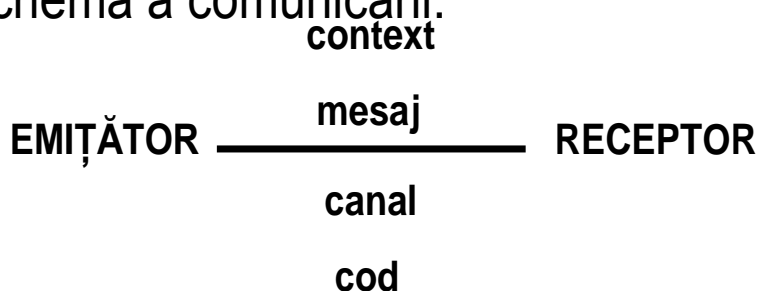
Ultimele doua strofe se concentreaza, in plan erotic, la spatiul subiectiv si intim. Frecventa formelor verbale la viitor ('sta-vom', 'spune-ti-voi') plaseaza momentul intalnirii in spatiul visului, al idealului fericirii prin iubire. Insi versul sustine prin muzicalitatea lui interioara traiectoria sentimentului care izbucneste cu tarie, evolueaza cu febrilitate spre implinire si se relaxeaza prin proiectia dorului in voluptatea fanteziei.

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Factorii comunicării. Schema lui Jakobson

SCHEMA COMUNICĂRII

Lingvistul american de origine rusă,
ROMAN JAKOBSON, a conceput următoarea
schemă a comunicării:

Orice proces de comunicare presupune existența a șase factori.

Fiecărui factor îi corespunde o funcție a limbii.

Funcția limbajului este dată de factorul care se manifestă predominant în procesul de comunicare.

1. Emițător = cine comunică
2. Receptor = cu cine se comunică
3. Context = despre ce se comunică
4. Mesaj = ce se comunică
5. Canal = pe ce cale se comunică
6. Cod = cu ce se comunică

Tema - *FAMILIA* -

Morometii

de Marin Preda

Debutul extraordinar al lui Marin Preda ("Intalnirea din pamanturi" -1948) nu l-a impus, pe cat era de asteptat, ca prozator, poate si din prejudecata ca un volum de nuvele nu poate consacra un mare scriitor. Abia aparitia "Morometilor" (vol. I 1955) a atras atentia asupra dimensiunii talentului sau si a noutatilor pe care o reprezenta formula sa epica. Romanul a fost intampinat favorabil si nici mai tarziu interesul criticii nu a scazut. S-a pronuntat destul de repede cuvantul "capodopera" si de aici inainte toate scrierile prozatorului au avut de infruntat comparatia cu acest model. Cand in 1967, dupa o lunga gestatie, apare volumul al II-lea, critica nu mai arata acelasi entuziasm. Se aud glasuri care cearta pe autor pentru ideea de a continua o carte intrata deja in constiinta publicului. Indignarea nu este prin nimic justificata, "Morometii" II este in unele aspecte mai dens, mai profund decat primul, insa puterea prejudecatii e mare. La acest punct si spiritele critice care s-au obisnuit cu un stil si o tipologie accepta cu greu aceeasi tipologie vazuta dintr-un unghi diferit si tratata cu alta metoda epica. Cele 2 parti formeaza totusi o unitate, ele se sustin si se lumineaza reciproc, impunand o tipologie necunoscuta pana la Marin Preda in proza romaneasca. Intaiul volum este in intregime concentrat asupra unui singur personaj, intrega desfasurare epica este subordonata lui Ilie Moromete. Cartea este scrisa intr-un stil pe alocuri ironic, personajele au timp sa gandesasca si sa se exprime, gesturile lor sunt libere, existenta in orice caz nu-i terorizeaza. Spatiul este intins, viata nu-i tulburata de intamplari care sa precipite un ritm vechi, calm, de existenta.

Ritmul epic se schimba in volumul al II-lea. Existenta sociala este aici mai concentrata, oamenii apar invadati de intamplari, satul asezat pe tipare arhaice, intra intr-un proces rapid de destramare. Proza care nareaza toate acestea este cu necesitate mai crispata, pagina mai densa, sub puterea faptelor dinafara personajele apar micorate, gesturile lor nu mai au spontaneitatea din prima faza. Moromete, care ramane si aici un simbol, se retrage de pe "podisca" in locuri mai obscure, sfera lui de observatie se micoreaza, bucuria interiera incepe sa fie conditionata de elemente pe care nu le mai poate stapani. Stilul epic se adapteaza acestor schimbari de perspectiva. Naratiunea se complica, numarul focarelor epice creste. sub presiunea numeroaselor paranteze fraza isi pierde din fluenta, devine aspra si demonstrativa. O anumita crispate a propozitiilor, provenita din elaborarea lor indelungata, arata si o instrainare a prozatorului fata de subiectul naratiunii. Din romanul unui destin, "Morometii" devine romanul unei colectivitati (satul) si a unei civilizatii sanctionate de istorie. Judecat in ansamblu "Morometii" e un mare roman prin originalitate, intai, a tipologiei, si profunzimea creatiei. Tipologia este, ca la Slavici si Rebreanu, taraneasca, totusi, cata deosebire! Sufletul rural este acolo rudimentar, obsedat de acumulare in ordine materiala si numai dupa ce acest proces s-a incheiat, el poate sa auda si alte glasuri ce vin din interiorul lui. Marin Preda inlatura imaginea acestui mecanism simplu, previzibil, miscat mai mult de instincte, si face din taranii sai indivizi cu o viata psihica normala, apti prin aceasta de a deveni eroi de proza moderna. Sub influenta probabil si a romanului american (Steinbeck, Faulkner) Preda prezinta niste tarani inteligenti si ironici, complecsi ca stare morala, in masura prin aceasta sa-si reprezinte si sa traiasca in modul lor caracteristic marile drame ale existentei. Independent de aceste probleme de sociologie a personajelor, "Morometii" reprezinta si o mare 'descoperire' literara. Eroul central al romanului, Ilie Moromete, nu seamana cu nici unul din personajele prozei anterioare, rurale sau citadine. Originalitatea lui vine din modul in care un spirit

inventiv, creator, transforma existenta intr-un spectacol. De pe stanoaga podistei sau de pe prispa casei, Moromete priveste lumea cu un ochi patrunzator, semnificativ, in intamplarile cele mai simple el descopera ceva deosebit, o nota invesebitoare, o lumina care pentru ceilalti nu se aprinde. "Tatal - noteaza autorul- avea ciudatul dar de a vedea lucrurile care lor le scapau, pe care nu le vedeau." "Ciudatul dar" tine pe Moromete si pe prietenii sai la suprafata vietii sociale, straini de patimi degradante, neinrobiti de marele mecanism al istoriei. Acesta continua totusi sa se manifeste, si "Morometii" este in mare masura romanul istoric care incercuiește viclean individul si-i conditioneaza viata interioara. Ce se vede intai in "Morometii" este studiul ac. vel., concentrate pe un spatiu restrans de viata. Actiunea se petrece de la inceputul verii pana in toamna in Silistea-Gumesti, sat din campia Dunarii. Reluat si in alte carti ("Marele singuratic", "Delirul") satul devine un fel de 'imago-mundi', centrul de observatie al lumii, si, prin profunzimea naratiunii, centrul de sprijin al Universului. Satul se concentreaza in "Morometii" (I) la viata unei familii si, numai prin atingere, la viata unei colectivitati mai largi. Insa, sonda fixata pe un spatiu restrans, intra adanc in strafundurile unei spiritualitati vechi. Din inregistrarea vietii de familie, in fazele ei tipice, iese la iveala un 'cod' al existentei taranesti. Nimic extraordinar nu se petrece la acest prim nivel in roman. Un taran se intoarce de la camp si, inconjurat de intreaga familie, ia masa asezat pe prag, deasupra tuturor, prim indiciu de autoritate intr-o lume in care tiparele arhaice au supravietuit.

Ilie Moromete stapaneste absolut peste o familie formata di doua randuri de copii invrajbiti intre ei pamantului. Descrierea mesei este inceata si ritualul ei dezvaluie valorile adevarate din sanul familiei. Copiii din prima casatorie (Paraschiv, Nita si Achim) nu se inteleg cu ceilalti si tatal, pentru a pastra unitatea familiei este dur si justitiar. Din primele 20 de pagini luam cunostinta de toate problemele familiei: existenta celor doua loturi de pamant si lupta pentru a le pastra nestirbite, disensiunile dintre fratii vitregi, proiectul de fuga la Bucuresti al lui Paraschiv, Achim si Nila, bigotismul mamei (Catrina), primejdia "foncierii" si a datoriei la banca, dorinta baiatului cel mic, Niculaie de a merge la scoala si ostilitatea celorlalti copii fata de aceasta idee, etc."Morometii" are trei parti si toate incep cu o prezentare de ansamblu, aici 'masa', in partea a doua 'prispa', in fine 'secerisul'. Indivizii se diferentiaza prin mici detalii de comportament. Nila are o frunte "lata si groasa" si ori de cate ori acest personaj greoi, ezitant apare in carte, fruntea incordata, marcand chinul unei gandiri incete, nu va lipsi din notiile prozatorului. Paraschiv are un ras ciudat ("parca ar fi parait ceva") si semnul lui de fizionomie distinctiv este satisfactia rea, vulgara, explicata de impletirea buzelor lungi ("intinzandu-si cu placere buzele lui impletite"). Insa modificarile vietii interioare in "Morometii" este marcata mai ales de "glasuri". Glasul arata umoarea, caracterul si pozitia individului in ierarhia sociala. Catrina, supusa barbatului, tematoare de copiii vitregi, are un glas "indepartat si imbulzit de ganduri". Tatal, atotstiutor, are mai multe "glasuri", cand "puternic si amenintator, facandu-i pe toti sa tresara de teama", cand un glas schimbat si necunoscut, fals si ironic. Victor Balosu, voiajorul, are un glas "spalat", Tugurlan un glas "neprietenos si strain", Guica -spioana satului- are un glas inecat de curiozitate si placere. Cuvantul exprima o relatie, glasul marcheaza natura ecestei relatii. Marin Preda da astfel de indicatii fine de regie si personajele sale isi tradeaza viata interioara prin varietatea fonica. Vatica Botogina ia in gospodarie locul tatalui, plecat la sanatoriu. Copil inca, el isi ia rolul in serios, si cel dintai semn de autoritate este glasul "aspru si neinduplecat" cu care isi striga sora. Intamplarile prin care trece Ilie Moromete sunt urmate de o subtila dialectica a glasurilor, cu subtiri si grosimi care traduc metamorfozele psihice. Tema centrala in Morometii ar fi, din acest punct de vedere, libertatea morala in lupta cu fatalitatile istorice. Ea este anuntata de prozator intr-o forma liniara, programatica, "In campia Dunarii, cu cativa ani inaintea celui de-al doilea razboi mondial, se pare ca timpul avea cu oamenii nesfarsita rabdare; viata se scurgea aici fara conflicte mari." Ceea ce urmeaza in roman contrazice aceasta imagine.

Timpul este viclean, rabdarea nu este decat o forma de acumulare pentru o noua criza. La sfarsit, cand drama este narata si, prin ea, imaginea vietii linistite este spulberata, prozatorul revine asupra notatiei de la inceput: "Timpul nu mai avea rabdare". Este una dintre multele 'imagini ale

simetriei' in literatura lui Marin Preda. Aceasta vrea sa dea o idee despre rotatia procesuala a vietii dupa o lege statornica si misterioasa care actioneaza si in natura.

Imaginea lui Ilie Moromete stand pe stanoaga podistei si fumand nepasator ("din mana lui fumul tigarii se ridica drept in sus, fara graba si fara scop") vine sa intareasca idee timpului incremenit si prietenos. Omul linistit si ironic, sta totusi pe un vulcan, in familia peste care pastoreste cu autoritate absoluta se pregateste un complot. Copiii cei mari sunt lacomi de castig si cearta pe tatal lor ca isi pierde timpul stand de vorba cu prietenii sai in loc sa mearga la munte sa speculeze graul. Lui Ilie nu-i place negustoria iar banii ii pricinuiesc o furie neputincioasa. Dispretul lui fata de Balosu vine de aici. Pamantul este facut sa dea produse, iar produsele sa hraneasca membrii familiei si sa acopere cheltuielile casei, atat Paraschiv, Nila si Achim au o pofta nemasurata de castig si prima lor forma de razvratire fata de autoritatea tatalui este nemulțumirea fata de imobilitatea lui sociala. Ei murmura si-l vorbesc de rau in sat ca a dat porumbul ieftin, si ca, in genere, "el nu face nimic", "sta toata ziua". "A face ceva" este a face bani. Tinerii Moromete au simțul acumulării burgheze, iar modelul lor e Tudor Balosu, semnul noilor relatii capitaliste in economia satului. Moromete are o conceptie patriarhala si, voind sa-si lecuiasca fii de boala castigului, ii lasa sa se duca de mai multe ori la munte. Insuccesul nu-i dezarmeaza, si stimulati de Guica, sora rea a tatalui, ei planuiesc sa fuga cu oile si caii la Bucuresti. Presat de "fonciere" si de banca, Moromete accepta sa-l lase pe Achim sa plece cu oile la Bucuresti pentru a castiga bani, insa banii nu vin si dupa oarecare vreme, tarantul afla ca baietii lui vor sa-l jefuiasca si sa-l paraseasca. E momentul in care incepe declinul personal. Spargerea familiei duce la prabusirea lui morala si semnalul acestui proces este, ca si inainte, "glasul": "-Baietii mei! exclama Moromete cu un glas de parca n-ar fi stiut ca avea baieti". Schimbarea glasului anunta o modificare interioara profunda.

Lumina pe care Moromete o descoperea in intamplarile si faptele vietii se stinge, linistea il paraseste, si fara liniste existenta nu mai este o incantare ci o povara. Incercarile celorlalti de a-l atrage in discutiile politice raman fara rezultat. De pe stanoaga podistei -locul vechi de observatie- Moromete vede un drum trist si niste tarani prapaditi care traiesc fara sa stie ca bucuria lor este inselatoare. Cand cineva ii da buna-ziua el nu raspunde. Momentul culminant al acestei crize se desfasoara la hotarul lotului de pamant. Drama nu este de ordin economic, ci moral. Durerea lui Moromete, vine intai, dintr-un simt inalt al paternitatii ranite. Nu faptul de as-i pierde o parte din lot il intuneca, ci ideea de as-i pierde fii si linistea care-l face sa priveasca existenta ca un "spectacol" superior. Gandul prabusirii unei ordini durabile este primit cu o tristete rece. Instrainarea de starea de inocenta in care traise ii pare mai rea decat moartea. Scena confruntarii finale este magistral construita. Stapanirea de sine este arma lui Moromete. Pana in ultima clipa el spera sa-si poata recapata fii porniti pe o cale gresita. Cand acestia, pierzandu-si rabdarea, se revolta pe fata impotriva tatalui, sparg lada si batjocoresc casa in care crescusera, batranul taran vorbeste cu glas bland si sfios, isi cearta nevasta, cere un foc baiatului cel mic, loveste obrazul fetei care vocifereaza si se roaga linistit si senin de fiii care nu vor sa-l mai asculte. Dupa aceasta pregatire inceata, izbucnirea este teribila: Moromete ridica parul si loveste fara crutare, glasul lui devenind un urlat: "-Ne-no-ro-ci-tu-le! Paraschive! Nenorocitele ce esti!" Corectiunea si discursul nu au nici un efect. Paraschiv si Nila sparg lada de zestre a fetelor, iau bani si covoarele si fug cu caii, amenintand cu o razbunare si mai mare. Moromete bate la poarta lui Tudor Balosu si vinde o parte din pamantul familiei. In ciuda loviturii naprasnice, Moromete ramane "indepartat si nepasator". Lovitura are efect in alt plan. Omul netulburat si ironic paraseste stanoaga podistei, nu mai raspunde la cuvintele de salut si nu mai poate fi auzit povestind nici una din acele intamplari care fermecau prietenii sai din Silistea-Gumesti. Fantezia lui se inchide. Omul creator este invins de omul social.

Din Moromete nu mai ramane decat capul de huma facut in timpul unei adunari in poiana lui Iocan de Din Vasilescu. Existenta dainuie in arta. Desi cea mai importanta, istoria Morometilor nu acopera toata suprafata romanului. Alte istorii vin sa coloreze viata unui sat de campie in care oamenii, traind sub amenintarea unui timp capricios, continua imperturbabil sa se nasca, sa treaca prin intamplari vesele si triste, si in cele din urma sa moara, lasand locul altora. Lupta pentru existenta, si aici crancena

ca peste tot, nu desfigureaza pe indivizi. Marin Preda inlatura din viziunea lui imagine omului inlantuit de instincte, iar cand, pentru o clipa, instinctele ies la suprafata textului, prozatorul aduce imediat alte elemente care lumineaza fata sufletului taranesc. Pilduitoare in acest sens este povestea cuplului Birica-Polina, asemanatoare in latura ei sociala cu cea a cuplului Ion-Ana din romanul lui Rebreanu. Preda reia, astfel, tema tanarului taran care se foloseste de fata unui ominstarit pentru a pune mana pe avere, insa schimband sensul strategiei si umanizand timpurile. Odata cu rapirea fetei rolul lui Birica se incheie. E pe cale de a se resemna fata de refuzul socrului de a-i da zestre Polinei, insa, intervine, neasteptat, tanara lui femeie care dovedeste o energie extraordinara. Polina nu-i ca Ana o victima intre avaritia tatalui si lacomia inumana a sotului. Devenind nevasta, in ea se trezesc energii nebanuite. Vazand modul hotarat in care conduce ostilitatile intre tata si sot, avem pentru o clipa impresia ca nevasta lui Birica face, structural, parte di familia Marei si a Victoriei Lipan, cealalta fata (barbatesca, intreprinzatoare) a tipologiei traditionale. Polina nu lupta inasa decat pentru zestrea ei, si dupa ce isi duce barbatul pe miriste pentru a smulge cu forta graul ce i se cuvine si a da tatalui nedrept o lectie, se retrage cu discretie in umbra barbatului. Demonstratia epica s-a facut, femeia de la sat, nu-i, in viziunea lui Preda, o simpla unealta in mainile barbatului, ambitios si posesiv, iar taranul tanar si sarac nu cauta cu obstinatie sa parvina calcand in picioare legea si sentimentul. Birica e sfios, asculta cu respect de parinti, iar pe Polina o iubeste cu o duiosie de liceean. Scena posesiunii pe pamantul reavan, sub lumina zilei, e simbolica. Nimic din violenta triviala a altor acuplari campenesti descrise de literatura. Barbatul, care peste putin timp, va pune mana in gatul socrului, este aici invadat de un mare sentiment, si gestul impreunarii simple, in linistea si complicitatea sesului, e de o religiozitate poetica.

Nu este in intentia lui Marin Preda de a studia feminitatea rurala in raport cu psihologia varstei, inasa, indirect, din desfasurarea naratiunii, se poate deduce o schita de tipologie in acest sens. Polina e, intai, fata tanara pe care prejudecatile sociale o impiedica sa se insoteasca cu barbatul care ii place, si atunci, risca totul dand curs liber sentimentului. Criza erotica are o anumita complexitate, femeia de la tara, nu-i in orice caz, numai o sursa de pamant si copii, cum s-a afirmat. Pasiunile izbucnesc fioros, si pentru a se implini, au nevoie uneori de suporul unei mari tenacitati. Marioara Fantana (Morometii II) asteapta cu rabdare ani intregi barbatul pe care l-a ales si recurge la stratageme pentru a-l castiga. Nevasta lui Botoghina reprezinta cazul femeii mature care isi apara copiii. Anghelina si Botoghina se luasera din dragoste si, cand barbatul hotaraste sa vanda o parte din pamant, pentru a-si ingriji sanatatea, femeia, pana atunci intelegatoare si blanda, devine crancena si calculata. Cruzimea Anghelinei nu-i, totusi, existentiala, vorbele nemiloase tradeaza o iubire si o ingrijorare normae fata de soarta copiilor. Boala nu intra in prevederile familiei taranesti, iar cand ea apare e socotita un accident.

Ruinarea materiala a familiei e o primejdie mai mare si, inainte de a intelege suferintele barbatului, Anghelina se gandeste la ce vor face copiii ei. Reaua ei luciditate arata un simt matern treaz. Cand, la urma, fatalitatea se intampla si pamantul e vandut, femeia revine la starea normala. Din recomandarea pe care i-o face lui Botoghina: "Vasile, sa nu mori pe acolo, Vasile!" se intelege firea ei adevarata. S-a observat si alta data ca femeile lui Preda poarta o lumina pe fata. Lumina nu se stinge nici in saracie si suferinta. Nevasta lui Tugurlan, care ingropase 12 copii, nu-si pierde semnul blandetii si al frumusetii morale: "Avea in privire si pe chip acea lumina ciudata pe care o da numai durerea necontenita, lumina care seamana cu bucuria, si care, de fapt, nu e departe de ea".

Fiind la capitolul femeii, sa nu scapam din vedere pe Guica, sora lui Moromete. Ea reprezinta tipul femeii sterile si rele, imbatranita intr-o ura marunta. Ea si-a facut un scop din a trage de limba pe cei care trec pe drum si a colporta vestile, indeosebi pe cele proaste. De o suspiciune tenebroasa, Guica aduimeca raul si prezice dezastrele. Pe Moromete il uraste pentru ca s-a insurat a doua oara, dintr-un motiv, va sa zica, absurd. Spararea ei este activa, si, nemaiputand inlatura ceea ce s-a savarsit, isi gaseste un scop din a-i atata pe copiii cei mari impotriva tatalui. La incitatiea ei, Paraschiv, Achim si Nila pun la cale fuga la Bucuresti. Ea savureaza dinainte catastrofa, si, de o curiozitate patologica, viziteaza casa in ziua in care are loc prima tentativa a fiilor. Apropiata prin credinta in superstitii de Guica este Catrina, dar ea va evolua intr-un personaj cu identitate literara mai bine conturata abia in

volumul al II-lea. Unicul detaliu care o diferentiaza aici este viata ei dubla, in vis si realitate, si frica morbida de Diavol. Ura cumulata impotriva barbatului o va scoate mai tarziu din anonim. Parasind terenul femininitatii, sa revenim la tipologia morala a cartii.

Un personaj neindoios memorabil al cartii este Tugurlan, denumit prin deceniul al 6-lea un reprezentant al paturii sarace a satului, iar in ultima vreme un revoltat de tip camusian. Facand un cuplu simbolic cu Moromete, Tugurlan ar reprezenta necesitatea care se opune brutal iluziei libertatii. Pe de o parte, asadar, un sentiment de gratuitate, un simt inalt al contemplatiei, pe de cealalta - un realism lucid, incomod, o transigenta impinsa pana la nihilism. Tugurlan reprezinta, nu mai incapa vorba, individul nemulțumit de conditia sa. Revolta lui e tulbure, nediferentiata, tradusa mai intai printr-o mare agresivitate verbala. Nedreptatit la improprietare, Tugurlan s-a instrainat de sat. A avut 13 copii, si dintre acestia nu traieste decat unul. In roman , el apare pentru prima oara la adunarea din curtea lui Tocan, si, imbratisand punctul de vedere al unui personaj neutru (opinia satului), naratorul il prezinta ca un om "cu infatisarea intunecata", un om "rau si neprietenos, de care lumea se cam ferea". Tugurlan se alatura instinctiv de grupul format de Ion al lui Mihai, din Vasilescu si Marmorosblanc, care, in ierarhia adunarii, ocupa un loc inferior. Ei stau "la margine" si vorbele lor nu sunt luate in seama. Tugurlan strica aceasta ierarhie. El se uita la toti, cu o privire grea si provocatoare, iar cand intervine, glasul lui e "neprietenos si strain". Tugurlan vorbeste urat si taranii sunt nemulțumiti ca le strica bucuria conversatiei. Incercarea lui Moromete de al potoli sau invitatia lui Dumitru lui Nae de "a face politica", nu fac decat sa-l invrajbeasca si mai mult. Tugurlan reproseaza celorlalti ca, punand mana pe pamant la improprietare, n-au mai ajutat si pe altii, sa-si capete drepturile, si, aranjati si multumiti de ceea ce au, fac "politica", discuta lucruri inutile, se cred destepti, socotind pe altii prosti. Din toata adunarea, consternata, furioasape vorbele lui Tugurlan, Moromete e singurul care intelege mesajul lor. Dialectica subtire a lui Moromete nu ramane fara efect. Dupa oarecare vreme, omul neprietenos simte nevoia sa se impace cu satul. Starea de furie in care el se simtise atatia ani bine, asociata cu un orgoliu teribil al instrainarii ("el de o parte si toti ceilalti in afara: nici o apropiere, nici o incredere"), incepe sa se topeasca. Primul semn al linistii care incolteste in el este descoperirea lucrurilor din jur. Apoi glasul lui devine "profetic" si, prinzand gustul speculatiei, incepe sa faca politica. Paraseste starea de furie pentru a intra in starea de liniste si contemplatie, starea tipic morometiana. Instalarea nu-i totusi pana la urma posibila, pentru ca si pentru el intervine istoria sub forma fatalitatii: este arestat si trimis la inchisoare. Destinul sau nu se implineste, sau se implineste rau, in pofida firii sale adevarate. In volumul al II-lea reapare de doua ori in viata satului, insa pentru scurt timp si fara sa poata impiedica procesul de destramare a satului traditional, cum ar fi dorit prietenul lui, Ilie Moromete. Tugurlan este in fond un spirit justitiar, cu un destin potrivit, un instrument (sub aspect social) al istoriei si, totodata, o victima a ei. In imprecatiile lui lipsite de culoare se afirma realismul, luciditatea, celui care, lipsit de ocrotirea proprietatii, simte direct violenta timpului. Previziunile lui sumbre nu sunt lipsite de adevar, interventia in adunarea din curtea fierarului este, intr-un fel, simbolica. Ea ar fi trebuit sa arate ca timpul nu este atat de calm si bucuriile taranilor nu sunt eterne. Exprimand o drama sociala mai larga, Tugurlan exprima in aceeasi masura un caz complicat de nonconformism taranesc, ridicat pe un fond de inocenta. Istoria manipuleaza imprezibil aceste elemente.

Drama lumii taranesti este tema celui de-al II-lea volum al "Morometilor", scris dupa ce prozatorul se familiarizase (in "Risipitorii") cu procedee epice noi. La inceput idee mare a cartii (disparitia unei civilizatii stravechi) nu se vede limpede. Stilul este eseistic si, obisnuit cu personajele din primul volum, acceptam cu greu ipostaza lor (mediocra social) de acum. Cand pe scena cartii reapare Ilie Moromete, lucrurile se schimba. El este si aici, personajul unei proze superioare. Indata ce, iesit dintr-o lunga, mediocra, amortire, isi recapata placerea de a medita, de a ironiza, statura lui ia proportiile fabuloase pe care le stim. Ea sta, insa, sub semnul unui hotarat tragicism. In spatele replicilor formulate cu aceeasi dezinvoltura, se simte ca multumirea eroului nu mai e aceeasi, loturile in parte refacute, nu-i mai dau siguranta dinainte. Rolul lui de stapan absolut in familie ii fusese retras, feciorii plecati la Bucuresti nu se mai intorc, iar cand tatal, hotarat sa refaca unitatea pierduta a familiei, ii

cheama cu o nefireasca duiosie, refuzul lor ia forme neasteptate. Moromete incearca atunci sa-si recastige fiul ce-i mai ramasese (Niculaie), si el nedreptatit. Constrans de fonciire, de cotele impovaratoare, Moromete ii solicita, acum, bani, speriat ca intr-o zi si acestia ii vor fi refuzati. Este evident ca autoritatea lui nu mai are asupra cui se exercita, si in iluzia personal ca mai poate face ceva, ca nai poate trai ocolit de evenimente, sta maretia tragica a acestui batran taran idealist. Discutiile dintre tata si fiu capata sensul unei confruntari intre doua moduri de a concepe viata. Tanarul Moromete crede intr-o noua religie a binelui si a raului si, odata castigat de ideile socialismului el devine apostolul lor inflexibil. Ideile de innoire radicala a satului, afirmate de fiu, intampina protestul tatalui, neimpacat cu gandul ca tot ce a facut el a fost gresit, si ca rosturile taranesti trebuie schimbate. Niciodata in literatura noua nu s-a mai pus, cu un mai mare curaj estetic, destinul civilizatiei taranesti si nici nu a capatat o mativare literara mai pregnanta ca aici. Ce se impune mai mult decat orice este iluzia lui Moromete. Prezentand-o sub toate formele ele, Preda se mentine aproape peste tot in linia fina si inalta a vocatiei sale de analist. Sunt, in acest sens, cateva scene antologice.

Cea care vine imediat in minte este aceea in care batranul taran, udat pana la piele de o ploaie repede si calda de vara, sapa cu o hotarare care vine din adancul fiintei lui santul care sa aper sira de paie, in timp ce, in alta parte a satului, se pregatesc rasturnari spectaculoase. In indarjirea cu care vrea sa apere aceste paie, se citeste o disperare fara margini, formulata si altfel, in frazele pe care le adreseaza cuiva, unui personaj nevazut. Despre Bila, Isosica, Mntorosie, Ouanabei, Adam Fantana, etc., Marin Preda scrie un alt roman, foarte viu. Evenimentele sunt supuse unei analize necrutatoare, demitizante, sugerand dramele obscure, uneori foarte profunde, care insotesc destramarea satului traditional. Unele dintre ele capata o expresivitate literara exceptionala. Asupra satului asezat de altadata, cu ierarhii sigure, satul "adunarilor" linistite si al dialogurilor pline de spirit, se abat, evenimente pline de viclenie. Din el, ca dintr-o groapa fara fund, nu mai incetau sa iasa atatia necunoscuti. Alarmat, Ilie Moromete incearca sa stavileasca acest proces si readuce in acest sens in sat pe Tugurlan, muncitor la un siloz. Ideea lui este ca numai un om puternic si drept se poate opune violentei instaurate in sat de Vasile al Moasii. Tugurlan se intoarce, dar lucrurile nu se schimba prea mult. Procesul este complicat, istoria nu tine seama decat intr-o mica masura de vointa oamenilor.

Satul arhaic, civilizatia morometiana sunt sortite sa piara. Si Preda, spirit realist, lasa ca raurile tulburi ale istoriei sa invadeze aceasta mica asezare linistita, intrata, curand, intr-o zvarcolire tragica. Odata cu moartea tatalui, cel care va duce mai departe, in inchipuire, lumea plina de farmec a lui Moromete, va fi Niculaie, atins si el de violenta istoriei. Silistea-Gumesti a intrat, definitiv, intr-un alt sistem de relatii, istoria impura se suprapune peste imaginea unei societati arhaice. Exista, topit in tesatura cartii, si un roman al lui Niculaie (reluat, dezvoltat in "Marele singuratic"), dupa cum se simte in Morometii II, mai mult decat in primul volum (in legatura, desigur, si cu ideea cartii), preocuparea pentru o realitate spirituala mai adanca. Jocul baietilor pe camp (bobicul), chipul in care tinerii tarani trateaza chestiunile erotice, formele de ritual (spalatul picioarelor, Rusaliile), inmormantarea, parastusul, pregatirile pentru secerat, atitudinile curente ale barbatului in familie, cum se poarta o femeie maritata, cum se imbraca si ce este ingaduit unei fete, etc. sunt, fara ostentatie, infatisate in carte, uneori sub forme ironice, alteori cu o vadita nota lirica, intarind ideea unui cod al vietii taranesti. In intentia de monografie, nu in chip etnografic superficial, ci vizand o atitudine proprie fata de existenta in toate actele fundamentale ale vietii, Marin Preda se apropie de Sadoveanu din directia, insa, a prozei de analiza. Un om porneste de acasa, si, dupa mers, ceilalti ghicesc unde se duce: "rar, asternut" (merge departe), "liber" (peste drum, gata oricand a fi intrerupt pentru a sta de vorba), "mersul nenorocirii" ("cu pasi rari si cu fruntea plecata si tacut, strivit parca de falfaitul mortii care i-a intrat in curte"). Fata lui Adam Fantana are un "mers nicaieri", torganat, suspicios pentru cei care o vad. Excelent infatisat aici este erosul taranesc. Situatiile fundamentale in dragoste, pe care literatura le-a tratat in nenumarate chipuri, sunt aici vazute prin prizma unei psihologii speciale. Povestea unei fete care iubeste fara speranta, povestea unui tanar maltrat de fratii si parintii fetei incat innebuneste si umbla de atunci numai calare, strabatand fara rost campurile, o scena de isterie colectiva, alta de

lesbianism, etc. sunt tratate cu liniste epica, fara violenta naturalista, fara pudoarea prozatorului vechi care intoarce ochii de la astfel de lucruri mai delicate. Nu s-ar putea spune ca eroul rural este senin, calm, temperat. El izbucneste turbure, violent si intalnind niste legi morale severe, se manifesta colateral, sub forme aberante. De mare efect este in roman prezentarea starilor existentiale care insotesc aceste viclenii ale instinctului erotic. Niculaie Moromete, tanar de tot, trece dupa prima experienta pe acest plan printr-o stare de greata. O sila imensa il paralizeaza acolo, pe camp, unde el se dusesese cu fata pe care o iubeste. Ileana lui Costica Rosu nu intelege aceasta inertie bizara si, intoarsa in sat, vorbeste de rau pe baiat. Ileana sufera si ea de boala feminitatii prediste: buimaceala, "lovita de o buimaceala care ii incetini si mai mult miscarile, de parca ar fi picnit-o somnul".

Niculaie are si alta viata, in planul imaginatiei, unde se petrec intamplarile ratate in existenta obisnuita. "A se face lumina sub ochi" este semnul deschiderii portii spre o lume fantastica in care lucrurile si fiintele, vazute undeva, candva, se intalnesc intr-o noua alcatuire. Procedeu epic este de efect, Marin Preda poate sa concentreze in acest plan al naratiunii, un mare numar de fapte, reale si imaginare. Moromete cel vechi, omul adunarilor linistite, traia in sculptura naiva a lui Din Vasilescu.